

פרשת שמות

אין אדם מתעלה על עצמו אלא על-ידי הכרת עצמו (אלדוס האקסלי)

בשבוע החולף היינו עדים להאשמות קשות שבתחום הנוגע ליחסי עדות בישראל. יוצאי אתיופיה מחו בתוקף על תופעה מתמשכת לדעתם בגילויי גזענות כלפיהם. לדעתם לא מעט בתי ספר מסרבים לקלוט תלמידים מקרב יוצאי אתיופיה אך ורק בגלל ארץ מוצאם וצבע עורם. זאת ועוד המפגינים טוענים שבמקומות עבודה רבים מנצלים אותם ופוגעים בזכויותיהם הבסיסיות. לדעתם, מציאות זאת היא מציאות כואבת ועצובה. על רקע תופעה זאת, גורס אינאו פרדה סנבטו:

"על ראש הממשלה בנימין נתניהו לצאת במסע למיגור תופעת הגזענות, שסודקת את המרחב החברתי הישראלי. העובדה שאנשים לא מוכרים דירות לעולים מאתיופיה רק כי הם שונים מהם במראה החיצוני - ולא מתביישים להודות בכך - היא תופעה הרסנית...אני מבקש: הביטו בנו מעבר למראה החיצוני, ותראו את הכישרון ואת היכולות שלנו. פיתחו לנו את שערי הלב. חשוב לנו להשתלב במדינת ישראל כמדינה יהודית ציונית ושוויונית."

עד כאן בעניין יוצאי אתיופיה. זאת ועוד, כבר למחרת כלכלן בכיר בשם שלמה מעוז (כנראה מוצאו לא מארצות אשכנז) הצליח להוציא מה שמוכנה ה-'ישד העדתי' מהבויידם.

"האשכנזים האליטיסטים", שולטים בכל מקום. הוא אמר. "בנק לאומי זה בנק של לבנים. בבית המשפט כולם אשכנזים...רק הלבנים יכולים להתמנות בבנק לאומי לתפקידים". מעוז לא עצר ותקף את המושבים והקיבוצים. הוא טען כי "קרקעות המדינה נשדדו ע"י קיבוצים ומושבים", (מתוך עיתון 'ישראל היום') התבטאויות הללו נוסף להפגנת יוצאי אתיופיה הביאו את החברה הישראלית לרעש גדול. כולם דרשו להוקיע מעשים גזעניים הללו.

ככלל יש להימנע, כליל, בגישה המצדדת בהכללה. יהא הצבור אשר יהיה, 'אשכנזים', 'אתיופים', 'רוסים', 'דתיים', 'חרדיים', 'חילוניים'. יש לבחון כל דבר לגופו, ללא כל הקשרים תרבותיים, חברתיים ועדתיים. המילים כמו 'הם' ו'אנחנו' להערכת פוגעות בכל אחד. באשר זאת יש להימנע באמירות שיש בהם הכללה כמו ה-'אשכנזים האליטיסטים', ה-'חברה הישראלית' 'הם גזעניים', 'בית ספר לא מקבלים אתיופים'. 'חרדים לא עובדים' יש להיזהר מאוד משום שאמירות הללו לכאורה שי בהם ריח של גזענות. יש להתייחס לכל אירוע לגופו של עניין ולטפל בו באופן נקודתי. זאת ועוד אירועים הללו נותנים לנו הזדמנות טובה לבחון מחדש שאלת עתיקת היומין של אריסטו:

**מה הופך טוב לטוב?
או רע לרע?**

האם זאת תוצאה של הסכמה ובחירה אנושית או אולי יש טוב אפריורי ורע אפריורי? חכמנו זיכרונם לברכה שאלו שאלה דומה האם הר סיני היה קדוש ולכן קדושת המקום הפיזי היא שמשכה את בני ישראל לשם, או לחילופין נוכחותם של בני ישראל על ההר היא שהפכה את המקום לקדוש?

דומה שחז"ל מכריעים בשאלה זאת. בלשון הגמרא: -

"רבי יוסי אומר לא מקומו של אדם מכבדו אלא אדם מכבד מקומו שכן מצינו בהר סיני שכל זמן שהשכינה שרויה עליו אמרה תורה גם הצאן והבקר אל ירעו אל מול ההר ההוא נסתלקה שכינה ממנו אמרה תורה במשך היובל המה יעלו בהר..." (תענית, כא' עמוד ב')

- איך אנו תופשים מקום פיזי, ממשי?
- מי עושה את המקום?
- מי עושה את האדם?

דומה שחז"ל מעדיפים מצב בו האדם הוא, ולא אף אשכנזי אליטיסטי או החברה הישראלית, או הגורל מכתוב ומחדיר משמעות לחייו, למקום מושבו ומגוריו של אדם. דומה שזה הרושם המתקבל מפרשתנו. כאשר משה מגיע להר סיני הוא מתבקש על ידי הקב"ה כך:

"של נעליך מעל רגליך כי המקום אשר אתה עומד עליו אדמת קודש הוא" (שמות ג-ה).

נמצאנו למדים, דומה שפסוק זה שיותר שזה מלמד על קדושתו של הר סיני הוא בה ללמד על גדולתו של משה האיש. הווי אומר, בכל דבר שנמצא בעולם, בין בדומם, ובין בצומח, חי או מדבר האדם הוא, ככל הנראה, הוא זה המחדיר קדושה ומשמעות לעצמו ולמקומו. ואכן בימנו ליבוביץ ביטא זאת בצורה נוקבת

"ששום פרוגרמה פוליטית [במובן של טיב המשטר שאני רוצה לחיות בו] אינה מסקנה שאדם מסיק ממה שיש, אלא היא הכרעה הנובעת מרצונו... שום פרוגרמה פוליטית... אינה מסקנה שבעלי הפרוגרמה הזו מסיקים מן המציאות, אלא ביטוי להכרעתם מה ראוי להיות" (מגבלות השכל, עמ' 80).

לאמור, לערכים אין בסיס עובדתי, מן המצוי לא מתחייב הראוי ובמידה מסוימת, הראוי הוא תוצר של תרבות וסביבה. לאמור, אף אדם בעולם, לא יכול לקבוע כיצד יראו חי זולת. האדם אשר ניברא בצלם אלוקים בידו בלבד כיצד יראו חייו. אמר כבר סרטור שהחירות היא אין סופית, עד שהיא מובילה את האדם לתחושת חרדה מפני החירות המוחלטת. בקיצור האדם נידון לחירות.

נסיים בדברי אלברט איינשטיין:

"האדם הוא חלק משלם הקרוי ייקום. הוא חש כי מחשבותיו ותחושותיו נפרדים מכל השאר, במעין אשליה אופטית של התודעה. אשליה זו היא בעצם כלא. משימתנו היא לשחרר את עצמנו מהכלא באמצעות הרחבת מעגל הידע וההבנה שלנו, עד שהוא יכלול את כל היצורים החיים ואת כל הטבע, על כל יפעתו"

שבת שלום

שרון שלום
רב קהילת קדושי ישראל